

C. van der Leest, Huwelijk en samenwonen. Een handreiking, 2009

Inhoud

- 1 Inleiding
- 2 Hoofdpijnen van het bijbelse huwelijk
 - 2.1 Kenmerken en doelstellingen van het huwelijk
 - 2.2 Geen versmalling van het huwelijk
 - 2.3 Het heilzame van Gods Woord
- 3 Seksualiteit hoort samen te gaan met een levenslange verbintenis, getypeerd door trouw
 - 3.1 Genesis 2:24
 - 3.2 Overwegingen bij Genesis 2:24
 - 3.3 Andere teksten
 - 3.4 Het huwelijk als verbond
 - 3.5 Conclusies
- 4 Elkaars leven delen hoort samen te gaan met een publiek-erkende verbintenis
 - 4.1 Trouwen in de bijbelse tijd
 - 4.2 Trouwen in de tegenwoordige tijd
 - 4.3 Getuigen
 - 4.4 Het huwelijk in Nederland
 - 4.5 Conclusies
- 5 Nawoord

1 INLEIDING

Vergeleken met een jaar of twintig terug komt het steeds meer voor dat mensen gaan samenwonen voordat ze gaan trouwen. Ik ben hier niet zo blij mee, want ik ben ervan overtuigd dat er vanuit de Bijbel goede argumenten zijn aan te voeren tegen samenwonen en voor het burgerlijke huwelijk. Ik geef je dit verhaal in overweging, in de hoop op een goed gesprek over dit onderwerp bij het licht van de Bijbel.

(Dit verhaal is een bewerking van een verhaal dat al eerder door anderen bewerkt is.)

2 HOOFDLIJNEN VAN HET BIJBELSE HUWELIJK

2.1 Kenmerken en doelstellingen van het huwelijk

Hoe wordt er in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) tegen het huwelijk aangekeken? Voor een antwoord op deze vraag kun je te rade gaan bij het huwelijksformulier dat is vastgesteld door de generale synode die in 1999 in Leusden is gehouden.

Laat ik de bijbelse gegevens, zoals die hierin zijn samengevat, op mij inwerken dan kom ik tot verschillende kenmerken en doelstellingen:

a) De bijbelse kenmerken van het huwelijk:

- * een publiek (= door de samenleving) erkende, dus wettelijk geregelde verbintenis
- * tussen een man en een vrouw,
- * voor het leven aangegaan, en:
- * getypeerd door liefde en trouw.

b) Bijbelse doelstellingen van het huwelijk:

- * elkaars leven, incl. elkaars seksualiteit delen, en zo de ander tot bloei laten komen;
- * kinderen krijgen en die kinderen liefdevol opvoeden;
- * je inzetten voor medekerkleden en verdere medemensen.
- * in dit alles een afspiegeling zijn van de relatie tussen Christus en zijn gemeente.

2.2 Geen versmalling van het huwelijk

Wil je recht doen aan het bijbelse huwelijk, dan moet je rekening houden met alle genoemde kenmerken en doelstellingen. Daarom maken wij als christen (gelukkig samen met vele anderen) bezwaar tegen:

a) Het omlaaghalen van het burgerlijk huwelijk

Soms wordt minachtend gedaan over wat op de trouwdag op het gemeentehuis gebeurt: het bruidspaar haalt daar z'n 'boterbriefje' op. Getrouwd-zijn betekent dan alleen dat je ten overstaan van de ambtenaar van de burgerlijke stand je handtekening hebt gezet. Dat is een onjuiste beperking van wat een huwelijk bijbels gezien is. Op het gemeentehuis komt slechts één aspect van het huwelijk aan de orde, maar intussen is dat ene aspect (de wettelijke regeling) wel een onmisbaar element in het geheel van de huwelijkskenmerken.

b) Een liefdeloos huwelijk

Van een man en een vrouw wordt gevraagd dat ze liefde voor elkaar hebben. In onze cultuur is liefde al meer alleen een gevoel geworden dat bij jou al of niet aanwezig is. In de Bijbel is liefde meer dan een gevoel, het is zo veel als: hart hebben voor iemand, toegewijde inzet dus. Vandaar dat mannen (!) verschillende keren tot liefde opgeroepen worden (Efeziërs 5:25,28,33; Kolossenzen 3:19).

Dat je zomaar te kort kunt schieten in je huwelijk, maakt getrouwde mensen, als het goed is, bescheiden in hun kritiek op bijv. samenwonen. Want zij moeten niet denken dat ze ermee kunnen volstaan om 'keurig' getrouwd te zijn: als de liefde in hun huwelijk ontbreekt, ontbreekt daarin een wezenlijk aspect.

c) Vrije seks

Hiermee bedoel ik seks met iemand met wie je geen vaste relatie hebt. Hiertegenover maakt de Bijbel duidelijk dat seksualiteit niet los geconsumeerd moet worden maar dient samen te gaan met een levenslange verbintenis, getypeerd door trouw. Dit werk ik verder uit in hoofdstuk 3.

d) Samenwonen

In deze zin: elkaars leven, incl. seksualiteit delen zonder getrouwd te zijn. Hiertegenover maakt de Bijbel duidelijk dat samenwonen beneden de maat van het huwelijk is: het delen van elkaars leven dient samen te gaan met een publiek-erkende verbintenis. Dit werk ik verder uit in hoofdstuk 4.

2.3 Het heilzame van Gods Woord

Nadenken over de kenmerken en de doelstellingen van het huwelijk heeft dus tot gevolg dat ik kritisch sta tegenover allerlei gangbare keuzes. Als christen geloof ik dat Gods geboden en verboden heilzaam voor ons zijn. Het bijbelse huwelijk is dan ook niet een verkalkt burgerlijk instituut dat ons in ons mens-zijn beknot. Integendeel, in het door God gewilde huwelijk kan ons mens-zijn tot bloei komen: het optimaliseert de relatie tussen man en vrouw.

Daarom is het nuttig verder door te praten over de vraag: wat zegt God ons via de Bijbel dan precies over seksualiteit en huwelijk?

3 SEKSUALITEIT HOORT SAMEN TE GAAN MET EEN LEVENSLANGE VERBINTENIS, GETYPEERD DOOR TROUW

In dit hoofdstuk wil ik stilstaan bij de stelling dat seksualiteit niet los verkrijgbaar is. Vrijen met iemand met wie je geen vaste relatie hebt, is niet te combineren met leven volgens de Bijbel. Die bindt ons in onze seksualiteit aan het huwelijk. Gemeenschap hebben vóór of buiten het huwelijk komt daarmee in strijd, maar evengoed samenwonen.

Natuurlijk is seksualiteit in het kader van samenwonen iets totaal anders dan vrije seks. Meestal is samenwonen immers niet zomaar tot stand gekomen, maar is dit het resultaat van een groeiproces in je relatie. Toch heeft samenwonen vaak iets vrijblijvends, in elk geval in vergelijking met een huwelijk. Niet voor niets stellen mensen die samenwonen trouwen soms uit met het argument: 'Trouwen vinden we nog net een stap te ver.'

Laten we de bijbelse gegevens bij langs gaan.

3.1 Genesis 2:24

In Genesis 2:24 staat: 'Zo komt het dat een man zich losmaakt van zijn vader en moeder en zich hecht aan zijn vrouw, met wie hij één van lichaam wordt.'

Het is opmerkelijk dat hier alleen van de man gezegd wordt dat hij z'n ouders verlaten zal. Dat is opvallend omdat in het Oude Testament juist vaak wordt vermeld dat de trouwende vrouw uit het ouderlijk huis vertrekt. Dat hier de man genoemd wordt, komt vast hierdoor dat hij in Genesis 2 de 'hoofdrol' speelt: hij is alleen, hij krijgt een vrouw, hij betitelt z'n vrouw als 'mannin', hij wordt dan ook met name genoemd als degene die z'n ouders verlaat. Ik denk daarom dat je deze tekst ook mag uitbreiden: dat de vrouw haar ouders verlaat.

Christus grijpt hier in Matteüs 19:4-5 op terug om aan te geven hoe het 'in het begin' gelopen èn door God bedoeld is.

Duidelijk is dat het één-van-lichaam-zijn tot stand komt via een overgang. Uit het ene levensverband ga je over naar een nieuwe relatie: je maak je los van je vader en moeder en in plaats daarvan hecht je je aan je vrouw/man.

Natuurlijk weet ik wel dat in onze tijd die overgang van ongetrouwd-thuis-wonen naar getrouwd-zelfstandig-wonen niet meer zo abrupt plaatsvindt als in Genesis 2:24 wordt beschreven: wij kennen de verkeringstijd vóór het huwelijk, terwijl vele jongeren voordat ze trouwen al zelfstandig wonen. Onveranderd is gebleven dat het één-van-lichaam-zijn een overgang betekent naar een nieuwe situatie: vóór alles ben je vervlochten met die ene andere.

Als Genesis 2:24 het heeft over zich hechten, ziet dat op het vormen van een relatie. Daar horen trouw en liefde bij (vergelijk: Ruth 1:14; 2 Samuël 20:2), terwijl meteen ook de seksuele gemeenschap in beeld komt (1 Korintiërs 6:16). Die seksuele gemeenschap staat niet apart, maar krijgt een plaats in het kader van die relatie. Zo komt een wonderlijke eenheid tot stand: één lichaam, d.w.z., je bent helemaal en voor altijd van elkaar.

3.2 Overwegingen bij Genesis 2:24

In 1 Korintiërs 6:16 gebruikt Paulus deze tekst om aan te wijzen hoe verstrekkend het is om met een hoer naar bed te gaan. Dat maakt jou één lichaam met haar; je wordt dan van haar, terwijl je van Christus bent. Daarom heeft geslachtsgemeenschap naar Gods bedoeling alleen een goede plaats binnen een complete relatie waarin je elkaar zo aanhangt dat je een levenseenheid vormt.

Die eenheid tussen twee mensen die zich aan elkaar hechten, is er levenslang. Dit blijkt uit Christus' eigen aanhaling van deze woorden in Matteüs 19:5, want in vers 6 verbindt Hij daaraan deze uitspraak: 'Wat God heeft verbonden, mag een mens niet scheiden'. Als het goed is, eindigt een huwelijk pas als een van beide partners sterft (zie Romeinen 7:2).

Bijbels gezien is het dus volstrekt ondenkbaar om incidenteel geslachtsgemeenschap te hebben met een willekeurige partner. Samenleven als man en vrouw, ook lichamelijk, hoort volgens Gods instelling plaats te vinden in een relatie van liefde en trouw - een relatie waarin je je voor God één weet en waarin je de verantwoordelijkheid wilt dragen om deze eenheid nooit te verbreken.

Intussen kunnen we ons afvragen waarom God geslachtsgemeenschap koppelt aan een levenslange verbintenis van liefde en trouw. De Bijbel geeft hierop geen uitgewerkt antwoord. Wel is zoveel duidelijk dat volgens de Bijbel gemeenschap-hebben beslist geen consumptief gebeuren is.

Zo wordt er tegenwoordig vaak mee omgegaan: 'Je doet het omdat het lekker is'. Maar in de Bijbel geldt seksueel contact als een uiting en bezegeling van een wederzijdse liefdesband, van een officiële en inhoudelijke relatie.

Daar komt nog bij dat de eerste gemeenschap zeker voor een vrouw een onherhaalbare ervaring is: haar maagdenvlies gaat stuk. Voor zover mij bekend heeft dat vlies voor een vrouw verder geen betekenis. Dan gaat het volgens mij (ik zeg het voorzichtig) niet te ver om te veronderstellen: de eerste geslachtsgemeenschap van een vrouw gaat samen met het verlies van haar maagdelijkheid om het unieke van de band met haar man te laten uitkomen. Een extra reden om geslachtsgemeenschap in te bedden in een levenslange verbintenis, getypeerd door trouw.

3.3 Andere teksten

Naast Genesis 2:24 valt op nog andere teksten te wijzen. Een aantal van deze teksten beschrijft toenmalige gewoontes en die mogen ons niet zomaar als norm worden voorgehouden. Integendeel, we moeten gewoontes uit de bijbelse tijd soms heel kritisch bekijken; maar dat alleen als de Bijbel daar zelf aanleiding toe geeft. Dat is bijv. het geval met betrekking tot het hebben van meer dan één vrouw.

Dit ligt anders als duidelijk is dat achter een bijbelse gewoonte een norm schuilt; dan is zo'n gewoonte een illustratie van de norm en zo een steun in onze rug. Dit is van toepassing bij de teksten die hieronder volgen. Zij illustreren hoe Gods onderwijs uit Genesis 2:24 toegepast is door de gelovigen uit de bijbelse tijd, met als telkens terugkerend refrein: met elkaar naar bed gaan hoort volgens Gods bedoeling thuis in de huwelijksrelatie.

a) Deuteronomium 22:13-29

In Deuteronomium 22 geeft Mozes namens God huwelijkswetten. In vers 14 staat dat een vrouw in opspraak komt als haar man na de huwelijksluiting ontdekt dat zij niet als maagd het huwelijk is ingegaan. Het kan haar in die tijd zelfs het leven kosten. Dat maakt duidelijk dat losse contacten binnen relaties die nog niet definitief zijn, worden afgewezen. Dat wordt een schanddaad in Israël genoemd. Bovendien kan dat kennelijk pas blijken na de officiële huwelijksluiting: voor die tijd hebben die a.s. man en vrouw dus nog geen gemeenschap.

In vers 28-29 staat dat seksuele gemeenschap tussen ongetrouwden in de regel tot een huwelijk moet leiden. In de regel, dus niet automatisch, want eventueel kan van een huwelijk afgezien worden. Het kwaad van een gedwongen verbintenis kan immers een groter kwaad zijn dan het losse seksuele contact (zie ook Exodus 22:16-17). Maar duidelijk blijft dat jongelui door hun geslachtsgemeenschap niet meer vrijblijvend tegenover elkaar staan. Daarmee blijkt weer: geen losse seksuele contacten buiten de huwelijksrelatie. Van het meisje wordt gezegd dat ze hierdoor wordt onteerd.

b) Hooglied 2:7; 3:5

'Wek de liefde niet, laat haar niet ontwaken voordat zij het wil.' De relatie tussen de jongen en het meisje in Hooglied, voor elkaar bestemd als bruid en bruidegom, is vol van vrijmoedige lichamelijkeheid. Maar ook al is het verlangen naar de geslachtsgemeenschap te merken, toch vindt die gemeenschap zelf nog niet plaats. De genoemde woorden laten voelen dat je daarin in je verliefdheid makkelijk te hard van stapel loopt.

c) Hooglied 8:6 en 10 (6:3)

De beeldtaal hier staat misschien wat ver van je af, maar in deze passage uit dit loflied zingt het meisje ervan dat zij absoluut de enige wil zijn voor haar geliefde, en andersom dat hij de enige is in haar leven.

d) Lucas 1:34

Jozef en Maria hoorden al bij elkaar want ze waren volgens de toenmalige gebruiken in ondertrouw, maar toch reageerde Maria in reactie op de boodschap dat ze een kind zou krijgen: 'Hoe kan dat, want ik heb geen seksuele relatie met een man' (vrij weergegeven). Kennelijk hadden ze geen lichamelijke omgang met elkaar. En dan te bedenken dat ondertrouw voor de wet van toen gelijk stond aan een huwelijk: anders dan bij ons kon je ondertrouw niet zomaar beëindigen. Die situatie zou voor geslachtsgemeenschap dus nog meer zekerheid bieden dan onze verkerings- en verlovingstijd. Toch kwam het in die tijd pas na het huwelijksfeest tot geslachtsgemeenschap - tenminste, als het ging zoals het toen hoorde.

e) 1 Korintiërs 6:15-7:9

In 1 Korintiërs 7:9 ziet Paulus maar twee mogelijkheden: of jezelf lichamelijk beheersen, of trouwen. In heel 1 Korintiërs 6:15-7:9 spreekt hij trouwens over de seksuele gemeenschap als iets dat thuishoort in het huwelijk. Ze heeft te maken met de eenheid die er is tussen man en vrouw. God vindt zonde op dit punt ernstig: je kunt beter trouwen dan branden van begeerte, lezen we. In andere vertalingen staat hier dat je beter kunt trouwen dan branden, en dan kun je denken aan het vuur van Gods oordeel.

f) Hebreëën 13:4

Seksueel contact wordt hier alleen voor getrouwden als wettig beschouwd en daarbuiten als ongeoorloofd.

Dit geheel van deze teksten heeft één doorgaande lijn: geslachtsgemeenschap mag niet losgekoppeld worden van het huwelijk.

Als je met deze uitspraak moeite blijft houden, kan het misschien verhelderend werken als de vraagstelling wordt omgekeerd: 'Waar staat in de Bijbel een normatieve tekst waaruit blijkt dat geslachtsgemeenschap buiten het huwelijk geoorloofd is?' Volgens ons is hierop maar één antwoord mogelijk: nergens. Natuurlijk kwam een losse praktijk ook in de bijbelse tijd voor, maar nergens wordt dat met zoveel woorden goedgekeurd.

De vraag is nu: erkennen we deze doorgaande lijn als Gods Woord voor ons? Het werkt namelijk niet voldoende als we ons gedrag alleen maar laten bepalen door enkele teksten. Je raakt pas gemotiveerd als je in bepaalde teksten de stem beluistert van God die het beste voor zijn kinderen zoekt.

3.4 Het huwelijk als verbond

a) De term 'verbond'

De term 'verbond' gebruikt de Bijbel vooral als een omschrijving van Gods relatie met ons. Maar ook de relatie tussen een man en een vrouw kan zo aangeduid worden. Al in Genesis 1:27 is er een nauw verband tussen Gods relatie met ons en de onderlinge band tussen man en vrouw: 'als zijn evenbeeld schiep Hij hem (enkelvoud: de mens); mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen (meervoud)'.

De Bijbel vergelijkt het verbond tussen God en zijn volk (of: Christus en de gemeente) daarom vaak met de huwelijksrelatie tussen man en vrouw. Voorbeelden: Jeremia 3; Ezechiël 16; 23; Hosea 1-2; Efeziërs 5:22-33; Openbaring 19.

De Bijbel noemt het huwelijk tussen man en vrouw ook met zoveel woorden een 'verbond'. Zo wordt in Maleachi 2:14 gesproken over 'de vrouw van uw verbond' (Willibrordvertaling; de NBV vertaalt: 'de vrouw met wie je een verbintenis bent aangegaan'). Met andere woorden: je huwelijk is een verbond, en, voegt Maleachi daaraan toe, daarvan is de Heer getuige geweest. In overeenstemming hiermee wordt in Spreuken 2:17 de huwelijksrelatie van de vrouw aangeduid als 'het verbond met haar God' (zie ook Ezechiël 16:8).

b) Gods verbond met ons

In Gods verbond met ons gaat het om een liefdesrelatie. Het kader van een verbond voegt nog iets wezenlijks toe aan die liefdesrelatie: vastheid en onverbreekbare beloften. God legt dus een ring van trouw om zijn liefde en wil dat wij in onze relatie met Hem hetzelfde doen.

Dat doet Hij niet voor niets. De Here weet dat wij kwetsbare mensen zijn: wij kunnen moeilijk geloven dat Hij ons liefheeft en dat Hij aan deze liefde van Hem trouw blijft. Wij zijn zelf wisselend in onze liefde voor Hem. Door officieel een verbond met ons te sluiten geeft Hij ons plichtige beloften. Zo biedt Hij ons extra zekerheid (zie ook Hebreëën 6:13-18).

c) Het huwelijk als verbond

Datzelfde geldt in de onderlinge relatie binnen het huwelijk. Het is een officieel verbond, waarin je je door je beloftes openlijk, voor het leven tegenover elkaar vastlegt en waarbij je je kracht zoekt in God, de voornaamste getuige van je beloftes. Zo'n verbond is geen overbodige luxe. Je brengt het niet uit jezelf op om vol te houden met je liefde en trouw en met je onderlinge eenheid. Als je die eenheid wilt zoeken en beleven zonder die beschermende structuur van het verbond (jouw beloftes en Gods hulp daarbij), overschat je jezelf en onderschat je de macht van de zonde in je eigen leven en in je omgeving.

Ook zo kan duidelijk zijn waarom de Here in de Bijbel de volledige eenwording, waartoe ook de seksuele gemeenschap hoort, onlosmakelijk verbindt aan het huwelijk als officieel verbond.

d) Consequenties

Deze bijbelse koppeling van de seksuele gemeenschap en het huwelijk als verbond maakt weer duidelijk dat seksueel contact geen consumptieve activiteit is, die je kunt en mag verrichten met wie je maar wilt. Seksueel contact is bedoeld als een viering van een verbond dat getypeerd wordt door liefde en trouw.

Hierbij past ook geen samenwonen, en zeker geen samenwonen als een proefperiode ter voorbereiding op het huwelijk. De combinatie 'proef' en 'huwelijk' is nu eenmaal tegenstrijdig:

- Een wezenlijk kenmerk van het huwelijk is het besef dat je elkaar overeenkomstig gedane beloftes in goede en kwade dagen trouw zult blijven. Op deze manier laat je aan de ander weten dat je zonder slag-om-de-arm in hem of haar wilt investeren.
- Wie zijn/haar samenwonen meer of minder als vrijblijvend ziet of zelfs als een proefperiode, heeft in zijn/haar achterhoofd: 'Als het misgaat, geen nood, het is nog geen huwelijk: je kunt zomaar uit elkaar.' Dat heeft als gevolg dat je investering in de ander haast onvermijdelijk beperkt blijft: de kiem voor de ontbinding van je relatie.

3.5 Conclusies

Uit wat tot nog toe vanuit de Bijbel is aangewezen kun je de volgende conclusies trekken:

- 1 Het huwelijk is meer dan een liefdesrelatie; het is een relatie in de vorm van een verbond. Zo wil God het, omdat Hij de relatie van man en vrouw bedoelt als een afspiegeling van zijn relatie tot ons.
- 2 Seksuele gemeenschap moet ingebed zijn in de totale relatie van liefde en trouw. Er bestaat een directe samenhang tussen de seksuele gemeenschap en de eenheid die God geeft in het huwelijksverbond. Los van die huwelijksenheid degradeer je de lichamelijke eenwording.
- 3 Allerlei bijbelse gegevens bevestigen direct of indirect dat geslachtsgemeenschap buiten of vóór het huwelijk tegen Gods wil is.
- 4 Samenwonen waarbij die vaste relatie van liefde en trouw met God als getuige niet de basis vormt, is in strijd met wat God op dit gebied wil.

4 ELKAARS LEVEN DELEN HOORT SAMEN TE GAAN MET EEN PUBLIEK-ERKENDE VERBINTENIS

In het vorige hoofdstuk heb ik uitgelegd dat een seksuele relatie alleen past binnen het huwelijk. Daarmee is nog niet gezegd wanneer sprake is van een huwelijk. Het komt namelijk voor dat mensen samenwonen of seksuele eenwording beleven als uiting van trouw omdat ze onder vier ogen elkaar die trouw hebben beloofd. Zij erkennen dus wat in het voorafgaande is gezegd, maar ze vinden dat ze eraan voldoen: in hun eigen visie zijn ze in feite getrouwd. Soms verwijzen ze daarbij naar hun samenlevingscontract. Huwelijksluiting voor de overheid vinden ze onnodig, want ze hebben al een relatie van liefde en trouw, en dat is toch de kern van wat met een huwelijk bedoeld wordt?

Intussen komt het voor dat ze om allerlei redenen toch wel van plan zijn eens een keer te trouwen, hetzij om de juridische voordelen daarvan hetzij om het feest daaromheen. Maar ze vinden het niet bepalend voor de vraag of ze met elkaar verbonden zijn. Dat vinden ze een zaak van hen tweeën en (als ze christen zijn) van hen en God.

Wat valt hiervan te zeggen?

Om recht te doen aan mensen die op deze manier samenwonen: hun relatie ligt inderdaad dicht tegen het bijbelse huwelijk aan, doordat aan de meeste kenmerken en doelstellingen van het huwelijk voldaan wordt. Maar intussen wordt één kenmerk genegeerd, want hun relatie is geen wettelijk geregelde verbintenis.

Volgens de Bijbel is een huwelijk nu eenmaal nooit alleen een zaak van die ene man en vrouw. Het delen van elkaars leven dient samen te gaan met een publiek-erkende verbintenis. God heeft ons immers niet als losse individuen gemaakt, maar Hij verbindt ons met ouders en familiekring, met de maatschappij en de overheid alsook met de gemeente van Christus. Juist bij de huwelijksluiting kun je volgens de Bijbel niet om deze verschillende verbanden heen.

4.1 Trouwen in de bijbelse tijd

In de tijd van het Oude en Nieuwe Testament kwamen man en vrouw anders tot een huwelijk dan vandaag. Ouders huwelijkten hun kinderen vaak uit (zie bijvoorbeeld: Genesis 21:21; Deuteronomium 7:3 en 1 Korintiërs 7:36-38).

a) Verschillende fases

Bij het uithuwelijken waren verschillende fases.

Op een gegeven moment vond de ondertrouw plaats. Dan werd de afspraak tussen de wederzijdse ouders officieel gemaakt en betaalde de vader van de bruidegom de bruidsprijs aan de familie van de bruid (Exodus 22:16-17). Op dat moment gold het desbetreffende paar voor de wet als getrouwd; verbreking van de relatie kon dan ook alleen plaatsvinden via een officiële echtscheiding. Toch leefden ze nog niet bij elkaar in hetzelfde huis en hadden ze nog geen geslachtsgemeenschap.

Na enige tijd vond de bruiloft plaats: een feest van enkele dagen, waarbij de bruid in aanwezigheid van getuigen door haar familie aan de bruidegom werd gegeven. Daarbij was de gemeenschap van het dorp betrokken. Alleen zo was het huwelijk wettig.

Later, ook in de tijd van het Nieuwe Testament, werd een officieel huwelijkscontract opgesteld.

b) Twee principes

De vormen kunnen per tijd verschillen. Toch kun je in het bovenstaande twee principes herkennen:

- Het eerste principe is: huwelijkssluiting van de kinderen raakt de ouders en de familie. Dit sluit aan bij de zinsnede uit Genesis 2:24: om tot een huwelijk te komen moet je je vader en moeder verlaten. Bedoeld is: je gaat van de ene leef- en recht-sfeer over naar de andere. De vorming van een nieuwe levenseenheid kan daarom niet buiten de eerste leefkring om waarbinnen je als mens een plaats ontving.

- Het tweede principe is: de sluiting van een huwelijk heeft een officieel en publiek karakter binnen de gemeenschap waar je een plaats hebt. Zoals het ouderlijk huis deel uitmaakt van de gemeenschap van dorp of stad, zo staat ook de nieuwe levenseenheid van een getrouwd stel binnen het geheel van de samenleving. Vandaar dat de overdracht van de bruid vroeger met getuigen plaatsvond. Met dat twee mensen trouwen, vallen ze als een stel onder de wetten van de samenleving, waarin God ons een plaats heeft gegeven. Ze beginnen hun nieuwe relatie zo met de zegen van de gemeenschap.

4.2 Trouwen in de tegenwoordige tijd

Vandaag is de situatie anders, maar deze beide principes zijn nog steeds belangrijk. Ze maken duidelijk dat het aangaan van een huwelijk nooit alleen een zaak van twee individuen onderling mag zijn - zoals wel het geval is als mensen gaan samenwonen, zelfs als ze dat doen op basis van een samenlevingscontract.

Er is gelukkig in de loop van de tijd is meer ruimte gekomen voor de mens als individu en voor persoonlijke vrijheid en keuze-mogelijkheid. Dat is waardevol, maar die ontwikkeling mag niet zover gaan dat de individuele mens de gemeenschapsverbanden niet meer nodig denkt te hebben. Op de één of andere manier (die niet in alle tijden dezelfde is) moet duidelijk worden dat het een officiële verbintenis betreft, die je aangegaan bent ten overstaan van ouders en familiekring, van de samenleving en van de kerkgemeenschap.

Vandaar dat in de Bijbel verschil gemaakt wordt tussen getrouwd-zijn en samenwonen. Daarbij denk ik aan het gesprek tussen Christus en de Samaritaanse vrouw, die kennelijk samenwoonde (Johannes 4:16-18). Op een gegeven moment zei Christus tegen haar: 'Ga uw man eens roepen en kom dan weer terug.' Toen de Samaritaanse zei: 'Ik heb geen man', reageerde Christus: 'U hebt gelijk als u zegt dat u geen man hebt; u hebt vijf mannen gehad, en degene die u nu hebt is uw man niet.' En als Paulus in 1Korintiërs 7:2 schrijft: 'Iedere man moet zijn eigen vrouw hebben en iedere vrouw haar eigen man', wordt kennelijk bedoeld op een partner met wie je door een officieel huwelijk verbonden bent.

4.3 Getuigen

In het voorafgaande is al genoemd dat het huwelijk het karakter van een verbond heeft. Ook daaruit blijkt dat je het niet mag losmaken van de gemeenschap om je heen. Een relatie die je slechts met z'n tweeën begint, is nog geen huwelijk, zelfs niet als je een samenlevingscontract hebt laten opmaken, want ook in dat geval is er nog geen sprake van een verbond. Een verbond is namelijk voor het leven; een samenlevingscontract kun je, desnoods eenzijdig, opzeggen.

Bovendien is een verbond altijd iets publieks: het wordt gesloten in aanwezigheid van getuigen (bij een contract zijn ook wel getuigen, maar het publieke daarvan is beperkt tot het notariskantoor). Bij de sluiting van Gods verbond met ons is dat publieke eigenlijk niet nodig: God is betrouwbaar.

Toch neemt de Here in Deuteronomium 4:26; 30:19; 31:28 hemel en aarde als getuigen van zijn verbond. In Maleachi 2:14 noemt de Here zichzelf getuige bij ons huwelijksverbond. Zoals al is gezegd kwam een huwelijksverbond tot stand in aanwezigheid van getuigen. Nu zegt God via Maleachi (in mijn woorden): 'Eigenlijk was Ik achter en via die menselijke getuigen de grote getuige op jullie trouwdag. Vooral daarom moet je die publieke beloften serieus nemen.'

Vergelijk dit met het afleggen van een eed in de samenleving. Mensen zijn getuigen, maar door de publieke eed maak je bewust ook God zelf tot getuige. Hetzelfde geldt van beloften in de kerk; die leg je af 'voor God en zijn heilige gemeente': de gemeente is getuige, maar daarachter God zelf. Zo moet je ook de huwelijksbelofte beschouwen: die is in aanwezigheid van getuigen uitgesproken en verwijst daarmee naar God als de grote getuige.

Maleachi 2:14 zet ons ook op het spoor van de bedoeling hiervan. In hoofdstuk 3 is gezegd dat de relatie van man en vrouw een verbond moet zijn, mee om de nodige vastheid die je elkaar belooft. Dat is geen overbodige luxe gezien de macht van de zonde in jezelf en om je heen.

Maleachi 2:14 maakt duidelijk dat ook de getuigen daar iets mee te maken hebben. Dat God getuige is, betekent dat Hij je houdt aan je gedane beloften en je zo aanspoort tot huwelijkstrouw.

Wanneer je huwelijksverbond tot stand komt binnen de gemeenschap, met officiële getuigen, zit daarin een bewaking van de huwelijkstrouw. Juist om de aanwezigheid van de zonde is dat onmisbaar. De familie, de samenleving en/of de gemeente zijn voor het publieke karakter van de huwelijksluiting in zekere zin mee verantwoordelijk voor dat huwelijksverbond. Ze mogen vanuit de positie die ze in je leven hebben, aan de bel trekken, je aansporen tot toewijding, je helpen waar dat nodig is, kortom: je stimuleren om trouw te blijven aan wat je elkaar beloofd hebt (dat dit in de praktijk vaak weinig gebeurt is een ander verhaal). Bij het volgen van God hebben we anderen nodig. Wie z'n relatie op eigen verantwoordelijkheid aangaat, meent dan kennelijk dat je met z'n tweeën wel sterk genoeg bent om zo'n relatie waar te maken en in te vullen zoals God bedoelt.

Wie zichzelf in het licht van de Bijbel kent, moet zeggen: daarbij hebben we God nodig, en God schakelt juist de verbanden om ons heen in: familie, maatschappij en gemeente.

Daarom vind ik het ook een echt gemis als je gaat samenwonen zonder daarvoor eerst de zegen van God in een kerkdienst te ontvangen.

4.4 Het huwelijk in Nederland

Sinds Napoleon vindt de officiële sluiting van het huwelijk alleen maar op het gemeentehuis plaats, of, nauwkeuriger geformuleerd: ten overstaan van een ambtenaar van de burgerlijke stand. In het Nederland van nu is dat nog altijd de vorm waardoor de band tussen man en vrouw 'rechtsgeldig wordt voor God en mensen', zoals het nieuwe huwelijksformulier dit formuleert. Vanaf dat moment geldt Christus' typering dat een paar door God is samengevoegd (Matteüs 19:6a).

Intussen lijkt het erop dat we in een overgangssituatie verkeren. Immers, de overheid ondergraaft het officiële huwelijk fundamenteel door contracten van paren in vergaande mate aan het huwelijk gelijk te stellen en door de gemakkelijke ontbindbaarheid van het huwelijk.

Geen wonder dat ook kerkelijke mensen het verzet van kerkraden tegen samenwonen voor een deel niet meer snappen: ook wij staan onder invloed van wat in de samenleving gaande is, incl. dat samenwonen als een aanvaardbare relatie-variant wordt gezien.

Als deze afkalving van het huwelijk zich voortzet, moeten we te zijner tijd ons er misschien op bezinnen wanneer een verbintenis voor ons als kerk als een huwelijk geldt. Want de tijd kan komen dat de burgerlijke registratie onvoldoende voldoet aan het officiële karakter van het huwelijk.

Maar vooralsnog zijn we niet zover. Daarom geldt nog altijd: het particulier samenwonen zoals dat nu voorkomt, is bijbels gezien geen huwelijk: het publiek-erkende en publiek-vastgelegde ontbreekt eraan. Dit gaat ook op als kerkleden ervoor gekozen hebben een samenlevingscontract af te sluiten. Gelukkig tonen zulke kerkleden daarmee respect te hebben voor God en zijn wil, want zij hebben begrepen dat je als man en vrouw niet zomaar kunt samenleven. Intussen zien we het door de invloed van het individualisme blijkbaar soms moeilijk in dat God ons leven in allerlei gemeenschapsverbanden zet. Daarbij speelt vast ook een rol dat de verbanden van familie, samenleving en kerk naar de beleving van velen weinig zinvols bijdragen aan hun leven, mee door het falen van die verbanden. Dat alles neemt niet weg: God wil dat die verbanden gerespecteerd worden.

4.5 Conclusies

- 1 Ook al beogen samenwonenden gelukkig vaak een levenslange relatie van trouw en liefde en ook al hebben ze daarom een samenlevingscontract: ze verwaarlozen de functie van ouders, familie, de samenleving en de kerkgemeenschap. Maar volgens de Bijbel wil God in zijn zorg voor ons zulke verbanden juist gebruiken. Willen we Gods zorg voor onze relaties optimaal ervaren, dan moeten we die verbanden ook inschakelen.
- 2 Ook doet samenwonen, al gebeurt dat met een samenlevingscontract, geen recht aan het verbondskarakter van het huwelijk, dat om officiële getuigen van de huwelijks-belofte vraagt en om het officieel en levenslang vastleggen van de wederzijdse beloftes.
- 3 Wie kiezen voor samenwonen, al of niet met een samenlevingscontract, laten zien dat zij de macht van de zonde op een bepaalde manier onderschatten. Ze menen dat ze daar wel tegen opgewassen zijn zonder de gemeenschap die God om hen heen zet.

5 NAWOORD

Ik hoop dat je het bovenstaande hebt willen lezen zoals ik het bedoel: als een handreiking vanuit de Bijbel.

Hopelijk wil je van mij aannemen dat ik met deze handreiking niet de bedoeling heb om bepaalde kerkleden in de hoek te zetten en om mezelf tevreden te vertellen dat ik beter ben. Dan zou ik in strijd komen met de houding van Christus zelf. De geschiedenis van de overspelige vrouw in Johannes 8 maakt dat duidelijk: 'Wie zonder zonde is, laat die als eerste een steen naar haar werpen...'

Maar toen Christus even later die vrouw vrijsprak ('Ik veroordeel je ook niet'), voegde Hij daar wel aan toe: 'Zondig vanaf nu niet weer!' Mildheid moet dus niet als gevolg hebben dat we vrijblijvend met elkaar omgaan.

In dat besef schreef ik deze handreiking: ook ik moet voortdurend de goede weg aanleren en moet daarbij gecorrigeerd worden; en ook ik heb Christus' genade nodig.

Ik sluit af met deze wens dat God ons zijn Geest geeft om samen al beter zijn wil te kennen en te doen.